

15.02.2024

POL-2024-22782

Eduskunnan lakivaliokunta

Hallituksen esitys HE 105/2023 vp

Keskusrikospoliisin asiantuntijalausunto

Lausuntomme sisällöstä on keskusteltu Poliisihallituksen kanssa ja mitä tässä lausunnossa tuodaan esiin, on myös poliisin yhteinen kanta.

Tausta

Euroopan unionin komissio on antanut Suomelle perustellun lausunnon, jonka mukaan Suomen lainsäädäntö ei ole kaikilta osin riittävä unioninpetosdirektiivin täytäntöönpanon osalta. Lausunnon johdosta on annettu hallituksen esitys, jonka tarkoituksena on saattaa Suomen lainsäädäntö vastamaan direktiivin velvoitteita kokonaisuudessaan.

Hallituksen esitys täydentää unioninpetosdirektiivin täytäntöönpanoa, joka koskee unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjuntaa rikoskeudellisin keinoin. Lainsäädäntömuutokset kohdistuvat rikoslakiin, pakkokeinolakiin ja rikosrekisterilakiin. Muutoksilla tarkennetaan eräiden EU:n taloudellisia etuja vahingoittavien rikosten rangaistavuuden alaa muun muassa yrityksen osalta sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun alaa.

Asiantuntijalausunto

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että Suomen lainsäädäntö täyttää direktiivissä olevat velvoitteet riittävän yksiselitteisesti. Ehdotettu muutos selkeyttää rikoslakia, kun jatkossa unionin varojen väärinkäyttöön tai sen yrittämiseen soveltuisi lähtökohtaisesti vain yksi rangaistussäännös.

Ehdotetut muutokset ovat esitutkintaviranomaisen kannalta kannatettavia ja ne selkiyttävät unionin varojen väärinkäyttöön liittyvän rikosvastuun toteuttamista.

Esitys sisältää kohtia, jotka koskevat rangaistavan toiminnan alaan liittyviä muutoksia ja pakkokeinojen käytön yhteydessä ylimääräisen tiedon käyttöön liittyviä kysymyksiä. Mainitut tekijät ovat merkityksellisiä esitutkintaviranomaisen toiminnan ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta. Tällaisia tilanteita voivat olla esityksessä kuvatut teot, joissa tekijä yrittää osoittaa välillisesti hallinnoimiaan EU:n varoja väärään käyttötarkoitukseen, mutta tällainen varojen osoittaminen jää onnistumatta esimerkiksi siitä syystä, että jokin kolmas taho estää sen.

Keskusrikospoliisi pitää hyvänä, että ennakollisten toimien yritykset ovat rangaistavia siinä laajuudessa kuin direktiivin katsotaan edellyttävän ja niillä täydennetään rikosvastuun toteutumista virka-aseman väärinkäytön tunnusmerkistön ulkopuolelle jäävien tekojen osalta. Esitys varmistaa epäiltyjen tasapuolisen kohtelun, koska myös Euroopan unionin virkahenkilöt tai muut ulkomaiset virkahenkilöt tulisivat rangaistavan sääntelyn piiriin. Sääntelyllä katetaan ne poikkeukselliset tilanteet, joissa virkahenkilön rikollisen toiminnan kohteena olevat varat eivät ole kavallus-tyyppisissä tilanteissa kuitenkaan tekijän halussa.

Keskusrikospoliisi pitää hyvänä, että kansanedustajien osalta säädetään yksiselitteisesti yrityksen rangaistavuudesta. Asia on tärkeä ja sillä edistetään kansanedustajalaitoksen toiminnan luotettavuutta ja uskottavuutta kansanlaisten silmissä.

Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna, että oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään niiden rikosten osalta ja siinä laajuudessa kuin teko vahingoittaa tai todennäköisesti vahingoittaa unionin taloudellisia etuja.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun osalta lainsäädännössä on tilanteita, joissa rangaistusvastuuta rajoittaa, jos rikos on tehty julkisen vallan käytön piirissä. Kyseeseen voivat tulla tilanteet, joissa unionin taloudellista etua loukkaava rikos tehdään muun tahon kuin julkisyhteisön hyväksi. Tällainen taho voi olla esimerkiksi virkamiehen lähipiiriin kuuluva oikeushenkilö. Säännös on tärkeä jälkikäteisen korruptiontorjunnan näkökulmasta, koska mainituissa tilanteissa on kyse julkisen vallan sisällä tapahtuvasta ja lähipiiriin hyväksi tehtävästä rikoksesta.

Tehokkaan rikostorjunnan ja todisteiden hankkimisen osalta on hyvä, että esityksessä on huolehdittu siitä, että unionin varojen väärinkäyttöä koskevien rikosten tutkinnassa on käytettävissä vastaavat pakkokeinot kuin kansallisten julkisten varojen väärinkäyttöä koskevien rikosten tutkinnassa mm. telekuuntelun osalta. Rikosnimikkeen, törkeän Euroopan unionin varojen väärinkäytön, osalta telekuuntelua tulee voida käyttää, kun rikos on tehty liike- tai ammattitoiminnassa ja kun rikoksella on tavoiteltu erityisen suurta hyötyä ja se on tehty erityisen suunnitelmallisesti.

Keskusrikospoliisi pitää hyvänä, että ehdotuksessa on huomioitu pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n ja poliisilain (806/2011) 5 luvun 54 §:n ylimääräistä tietoa koskevien säännösten soveltamisalan laajentaminen koskemaan myös Euroopan unionin varojen väärinkäytöksiä. Nyt uudistuksen kohteena olevien rikosten voidaan arvioida olevan pääsääntöisesti piilorikollisuutta ja niiden paljastuvan joko ilmiantojen tai toisen rikosten paljastamisen ja sitä seuraavan esitutinnan yhteydessä, jolloin yleensä kyse on pakkokeinojen käytön kautta saadusta tiedosta.

Euroopan unionin varojen väärinkäytöksiä koskevien rikosten selvittämistä intressi on suuri, minkä vuoksi ylimääräisen tiedon käyttämismahdollisuutta pakkokeinolain ja poliisilain nojalla on pidettävä perusteltuna. Teoissa osal-

listutaan yhteiskunnan varojen käyttöä koskevaan päätöksentekoon ja tämänkaltaisen korruptiivinen toiminta on monin tavoin haitallista sekä yksittäisille kansalaisille että koko yhteiskunnalle.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan on syytä huolehtia siitä, että unionin varojen väärinkäyttöä koskevien rikosten tutkinnassa on jatkossakin käytettävissä vastaavat pakkokeinot kuin saman tyyppisten kansallisten julkisten varojen väärinkäyttöä koskevien rikosten tutkinnassa.

Esityksessä on arvioitu, että ehdotetun muutoksen soveltamisalaan kuuluvia rikoksia tapahtuu harvoin. Keskusrikospoliisi arvioi lainmuutosten olevan käytännön merkitykseltään rikostutkintaan verrattain vähäisiä eikä niillä arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia rikosprosessin osalta.

Poliisineuvos

Robin Lardot

Rikostarkastaja

Tomi Taskila

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.02.2024 klo 14:17. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Tiedoksi

Sisäministeriön poliisiosasto, Marko Meriniemi
Poliisihallitus, Visa Weckström